

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ռուսիայի արդի վիճակը: Հալածանք յիդափոխականների դէմ: Ամբողջ Ռուսիան պատերազմական դրութեան մէջ: Զերբակալութիւններ ու արքորներ: Տպարանների փակում: Լրագիրների դադարեցում: Մամուլի նոր օրէնքների վերափոխում: Տպարանները զրաքնչի պաշտօնում: Քաղաքական կուսակցութիւնների դէմ հալածանք: Սահմանադրական ռամկավարական կուսակցութեան վիճակը: Բէականի թուլանալը: Յուսատու լուրեր: Պետական դումայի գումարման օրը: Բարձրագոյն հրովարտակ: Դումայի անկամների ընտրութիւնը: Կովկասի մասնակցութիւնը գումայում: — Հայ-թիւրքական ընդհարումներ: Հաշտութեան պահանջը: Հաշտարար մասնաժողովներ: — Ներքին լուրեր:

Վերջին ամիսներում ուժգին կերպով արտայայտուած յեղափոխական շարժումը, որ բիւրօկրատիայի նորա դէմ մղած պայքարի շնորհիւ ծանր հետեանքներ ունեցաւ Ռուսաստանի թէ՛ բուն ժողովրդի, թէ՛ հպատակ ազգութիւնների և թէ՛ նոյն իսկ ռուս կառավարութեան համար, նոր տարուայ մուտքին զգալի կերպով թուլացաւ:

Կոմս Վիտտէն, որ սկզբում թուով էր կողմնակից ժողովրդական իրաւունքների և ազատութեան պաշտպան, որի ձեռքով ժողովրդեան շնորհուեցաւ հոկտեմբերի 17-ի հրովարտակը անձի, գոյքի, խօսքի ու մամուլի ազատութեան վերաբերեալ, նոյն կոմս Վիտտէն ձեռք ձեռքի տուած ներքին գործոց նախարար Դուրնօլօի հետ, մէկէն ձեռքն առաւ աւելը և սկսեց Ռուսաստանը մաքրել յեղափոխականներից:

Ծայրահեղ կուսակցութիւնների չափազանց եռանդը ծնաւ մի այնպիսի կատաղի յետաշրջութիւն — բէական, որպիսին աներևակայելի մի երազ կարող էր համարուել դեռ մի երկու ամիս առաջ:

Թուենք գէթ համառօտակի, թէ ի՞նչ կատարուեց յունուար ամսի ընթացքում:

Ամբողջ Ռուսիան յայտարարուեց պատերազմական դրու-

թեան մէջ և պաշարման վիճակում, ամեն տեղ նշանակուեցին զեներալ-նահանգապետներ, որոնց հրամայուեց ամեն կերպ ճնշել յեղափոխութիւնը. ձերբակալուեցան ու աքսորուեցան յեղափոխութեան պարագլուխ համարուածները և ով ասես, լրագրող և ինտելլիգէնտ, գրագէտ և ուսանող և այլն. անհատական և խմբական աքսորուածների թիւը, մայրաքաղաքների լրագիրների ասելով, 75 հազարից անցաւ:

Փակուեցին բազմաթիւ տպարաններ, զաղարեցըին 72 լրագիր, որոնց խմբագիրները կամ դատի մատնուեցան և կամ աքսոր գնացին և այս ամենի վերայ՝ հեռագիրը լուր բերեց այս օրերս, որ նախարարական խորհրդում վերաքննութեան են ենթարկուած մամուլի այն օրէնքները, որոնք տրուեցան զեռնոր, մի երկու ամիս առաջ. տրուած մասնաւոր ազատութիւնք համարուեցաւ ի նորը գործ դրուած և ենթադրում է նոր օրէնք սահմանել, որով լրագիրների ամբողջ պատասխանատուութիւնը հրատարակիչներից անցնում է տպարանատէրերի վերայ, որ նշանակում է թէ ամեն մի թերթ սեպհական տպարան պէտք է պահի, որովհետեւ ռո տպարանը յանձն կառնի զբաքննչի դեր կատարել և վերջապէս ինչ միտք կայ զուտ առևտրական մի ձեռնարկութեան հետ կապել մի այդպիսի մեծ պատասխանատուութիւն: Մենք կարծում ենք այս առաջին քայլն է նորից զբաքննութիւն սահմանելու պարբերական մամուլի համար:

Քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք հոկտեմբերի 17-ի հրովարտակի հիման վերայ օրէցօր բազմանում էին և ամեն մէկն աշխատում էր աւելի ու աւելի պարզել իւր դրօշակը, բազմացնել իւր անդամների թիւը և ընդլայնել իւր գործունէութիւնը, վերջին հալածանքներից դուրս ել կարծես հալուեցան, մէկը միւսի ետեից սկսան անյայտանալ հրապարակից և այժմ հանդիսում երևում են միայն մի քանի շատ չափաւոր կուսակցութիւններ. մինչև իսկ այն խիստ չափաւոր համարուած կուսակցութիւնը, սահմանադրական-ռազմավարականը (конституционно-демократическая партия), որին պատկանելը պատիւ չէին համարում շատ շատերը, որի անդամներին «խուլիգան» մականունով էին մկրտում հասարակութեան մէջ և որին ջերմ կուսակից է և մեր երկրի կառավարութեան պաշտօնական օրգան «Կավկազ» լրագիրը, սկսել է վերջերս նկատուել որպէս անբարեյոյս կամ յեղափոխական կուսակցութիւն և մայրաքաղաքի թերթերից ու հեռագիրներից իմանում ենք երբեմն այդ կուսակցութեան այս բիւռօր

կամ մասնաճիւղերի փակուելը տեղական ոստիկանութեան ձեռքով և երբեմն այն, այնպէս որ դեռ ևս հաստատ չի կարելի ասել, թէ կառավարութիւնը ի՞նչ աչքով է նայում այդ կուսակցութեան վերայ, որի միակ հիմքն է Թագաւորհայսեր հոկտեմբերի 17-ին յայտնած և մի քանի հրովարտականքով կրկնուած անդրդուելի կամքը:

Այսպէս էր յունուար ամիսը:

Բայց, ինչպէս երևում է, բէակցիայի գործունէութեան այս եղանակը սպասուած արդիւնքը չտուեց. երկիրը չխաղաղուեց, ամեն կողմից լսւում են նոյն սպանութիւնները, նոյն թալանները, հողային նոյն շարժումը գիւղական համայնքների կողմից և ազատարար շարժման օժանդակում է միւս կողմից մասուլը, չնայելով կատարուած անասելի ճնշումներին:

Վերջերս Պ. Բուրգում նկատուում է բէակցիայի թուլանալը. գէթ այդպէս են խօսում այն լուրերը, որոնք գալիս են վերեից, ասում են լուր կայ, որ շուտով ամեն տեղից զինուորական դրութիւնը պիտի վերացուի, գնեալ-նահանգապետների լիազօրութիւնները պիտի կարճուին, լսել ենք նոյն իսկ, որ ընդհանուր ներում պիտի լինի բոլոր քաղաքական յանցաւորներին և վերջապէս, որ ամենից գլխաւորն է, յայտարարուած է վաղուց սպասուած Պետական Դումայի Սահմանադրական ժողովի գումարման օրը-ապրիլի 27-ին: Ահա թէ ինչ է ձայնում այդ մասին Բարձրագոյն հրովարտակը.—

«Ի նկատի առնելով, որ նահանգների մեծ մասում շուտով վերջանալու են ընտրական ցուցակներ կազմելու նախապատրաստական աշխատանքները և այդ հիման վերայ ներկայումս արդէն պարգուած է, թէ երբ կարելի կլինի Պետական Դումայի անդամների ընտրութիւնները կատարել, հրամայում ենք Պետական Դումայի գումարումը նշանակել 1906 թուի ապրիլի 27-ին: «Շիկոլայ»: 12 փետրուար 1906 Յարսկոէ Սէլո:

Իսկ նոյն օրը, մի այլ հրովարտակով փոխուած է այն օրէնքը, որով Պետական-Դումայի անդամները պիտի ընտրուէին ամեն տեղ միևնոյն օրը և թոյլ է տրուած զանազան օրերում կատարել ընտրութիւնը հնար եղած չափով:

Դումայի անդամների ընտրութիւնը կատարուում է գրեթէ ամենուրեք Եւրոպական Ռուսաստանում, որտեղից ենթադրւում է ունենալ 350 անգամ. թէպէտ վերջերս ստացուած մի հեռագրից երևում է, որ ծայրայեղ կուսակցութիւնները հրաժարւում են մասնակցել ընտրութիւններին և մտադիր են բոյկոտ հրատա-

րակել:

Կովկասի մասնակցութիւնը Դումայում որոշուած է փետրուարի 2 ին հրատարակուած որոտակով, որից քաղուած ենք հետեւեալ համառօտ տեղեկութիւնները։—

Բազուի նահանգը. Բազու քաղաքը 1 հոգի, միւս գաւառներն ու քաղաքները 2 հ. Բաթումի ու Սուխումի շրջանները՝ 1. Դաղստանի շրջանը՝ 1. Ջաքաթալայի շրջանը՝ 2: Գանձակի նահանգը՝ 3: Կարսի շրջանը՝ 1. Կուբանի շրջանը և Սև ծովեան նահանգը՝ 6: Քութայիսին

Թիֆլիսի նահանգ. Թիֆլիսը 1. միւս քաղ. և գաւառները՝ 3: Երևանի ն. 3:—27 պատգ. ընտրութիւններն սկսելու ժամանակը որոշելը թողնուած է Փոխարքայի բարեհայեցողութեան։

Թէ ինչ է լինելու իսկապէս Պետական Դուման և թէ կարող է նա խաղաղութիւն ու կարգ հաստատել ամիսներից ի վեր արեան մէջ հեղեղուող ժողովրդի մէջ, այդ մասին դեռ վաղաժամ է խօսելը, այդ կցոյց տայ մօտիկ ապագան։ Կապրենք ու կտեսնենք։

Մեր ներքին կեանքը մի առանձին փոփոխութիւն չէ ներկայացնում վերջին ամիսները. 1905 թուականը, որ Հայ ժողովրդի դժբաղդ պատմութեան ամենից սև էջը պիտի կազմէ իւր՝ հայ ազգին բերած անլուր խժժութիւններով ու թրջական վայրագ բարբարոսութիւններով, 1906-ին ժառանգութիւն թողից թուրքական անհատական սպանութիւնները և դորա փոխարէն՝ հայի անվհերքութիւնն ու քաջասրտութիւնը։

Հայ գիւղացին, հայ երիտասարդը, հայ կինը, թողին իրենց մաճն ու գութանը, ասեղն ու իլիկը և անխտիր զէնք վերցրին և աշխարհ դարմացրին։ Եւ... Թուրքը զգաց վերջապէս հաշտութեան կարևորութիւնը։ Այժմ արդէն հաշտութեան դար է. ամեն կողմից հաշտութեան կոչեր.—Պ. Բուրդի հայ և թուրք ուսանողութիւնը 20 հոգուց հաշտարար պատգամաւորութիւն ուղարկեց ընդհարման վայրերը, Կովկասեան Փոխարքայի նախաձեռնութեամբ հայ-թուրքական մի համակովկասեան մասնաժողով ընտրուեցաւ, որ արդէն սկսել է իւր գործունէութիւնը ևն ևն։

Բայց մեզ համար ամենից գլխաւորը և յուսատուն այն հանգամանքն է, որ կառավարութիւնը ինքն էլ արդէն տրամադիր է երևում այս՝ անողորմ կերպով տեղի ունեցող հայկական կոտորածին վախճան տալու. Փոխարքան այդ մտքով հրահանգներ է ուղարկել գեներալ-նահանգապետներին։ Եւ այժմ արդէն,

երբ կառավարութիւնը կամք ունի վերջ տալու, մենք համա-
գուած ենք, որ այժմ, այժ, կդադարի այդ կոտորածը:
Սպասենք և յուսանք:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆՐ

— Հայոց պրօգրմնագիրա. Կովկասի փոխարքան թոյլ է տուել առևտրական կուրսերի հիմնադիր Ն. Աբրամեանցին բա-
նալ թիֆլիսում մասնաւոր Հայոց պրօգրմնագիրա պետական դրա-
րոցների ծրագրով, բայց բոլոր առարկաների հայոց լեզուով
դասաւանդութեամբ, բացի ուսաց լեզուից, ուսւ. պատմութիւ-
նից ու աշխարհագրութիւնից, իսկ առանց որևէ իրաւունքների:
— Երևան քաղաքի հալ և թուրք ազգաբնակութեան լրա-
զօր ընտրեալները 1906 թուի փետրուարի 13-ին կապել են
իրենց մէջ դաշնագրութիւն նոր յարձակումների առաջն առ-
նելու նպատակով:

— Պետերբուրգի հայոց եկեղեցիների խորհուրդը վճռել է
Կովկասի հայոց աղէտներից վնասուածների օգտին յատկացնել
100,000 ռուբլի, որպիսի որոշումը արդէն հաստատել է թեմի
Առաջնորդ Տ. Ներսէս արքեպիսկոպոսը:

— Անցեալ համարում մենք յայտնել էինք, որ Հ. Բենիկ
վարդապետը նշանակուած էր թիֆլիսի կոնսիստորիայի գոր-
ծերի վերայ ըննիչ. սինօգի այդ կարգադրութիւնը անմիջա-
պէս փոխուեցաւ Վհի հրամանով և Հ. Բենիկը ուղևորուեց
իւր պաշտօնատեղին՝ Գիշնկ:

— «Новое Обозрѣніе» լրագիրը գններալ նահանգապե-
տի կարգադրութեամբ դադարեցրած էր յունուարի 24-ից մին-
չև փետրուարի 15-ը, որից յետոյ թերթը սկսաւ կանոնաւոր
լոյս տեսնել:

— «Դիտակ» շաբաթաթերթի վերջին համարներում, որ
հրատարակոււմ է թիֆլիսում պ. Հայկ Տէր-Աստուածատրեան-
ցի խմբագրութեամբ «Մատենագէտ» ամսագրի փոխարէն,
հրատարակուած են մի շարք մերկացումներ մեր հինաւուրց
Դպրոցի՝ Ներսիսեան ուսումնարանի մասին, որոնց վերայ հրա-
ւիրոււմ ենք Դպրոցի ս. Նախագահի և Հոգաբարձութեան ու-
շադրութիւնը:

— Թիֆլիսի քաղաքային դուման իրաւասու պ. Ա. Բա-
բեանի առաջարկութեամբ որոշեց քաղաքային ուսումնարան-
ները վերափոխել նախկին փոխարքայի 1881 յունուարի 13-ին

Հաստատուած ծրագրի Դասականութիւնը լինելու է մայրենի լեզուով, այն է ուսանաց զուգընթացների հետ բացուելու են ուրիշ զուգընթացներ, ուր առարկաների դասականութիւնը լինելու է հայոց, վրաց և ժասամբ թուրք լեզուներով:

— Լրագիրները հաղորդեցին, որ քաղաքային ապահովագրող ընկերութիւնը որոշել է Ներսիսեան հին դպրոցի այրուած շինութեան համար վճարել 47,000 ռուբլի: Կարող ենք հաստատապէս ասել, որ ընդհակառակը, ընկերութիւնը մերժել է օրէ է վարձատրութիւն տալ դպրոցին: